

CHARACTERISTICS OF TRADITIONAL CLOTHES IN ÇORUM AND ITS ENVIRONMENT

Clothes of Çorum which reflect the traditional of Central Anatolian clothes, constitute a prominent place in the history of Turkish clothes. It is possible to divide women clothes in Çorum into three. Those used for the head contain canfes, çember and fes; clothes for the body include içlik, sıkırma, shirt, üçetek, bobça kuşağı, dalabulus, şalkuşak, delme, salta, cepken, taba, bindalı, önlük, içdonu, and şbalvar. Socks with traditional motifs, shoes, çizme and yemeri are for the feet. Gerdaniye, saka, gırtlak altını, göbek destesi, saç altını, zülfıye, pazvant and silver belt are used as decoration (takı).

Clothes of men consist of fes and puşu for the head, içlik, shirt, delme (vest) cepken (libade), bel kuşağı, gayret kuşağı, Tosya kuşağı, içdonu, zınga, şbalvar are worn for the body. Socks with motifs, çizme and shoes are used for the feet. We witness that Çorum traditional clothes rapidly become extinction. Traditional clothes are used mainly for the elderly living in villages and rural areas.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Çorum kıyafetleri, üçetek, çember, şal kuşak, yelek.

Key Words: Traditional Çorum clothes, üçetek, çember, şal kuşak, yelek.

1-GİRİŞ:

Anadolu geleneksel giysi kültürü, bu bölgede yaşayan Türk boylarının ve halkının yüzyıllardan beri yaşattıkları önemli kültürel değerlerden biridir. Her yörenin, bölgenin, şehirlerin, hatta köylerin ve mahallelerin bile kendine özgü bir giyim kuşam özelliği bulunmaktadır. Bu özellikler, bir giyim zenginliği ve çeşitliliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilindiği gibi insanoğlu var olduğundan bu yana yaşamının her anında içinde bulunduğu her ortamda, ortamın ve sosyal statüsünün gerektirdiği şekilde kişilik özelliklerine uygun olarak giyinir. Giyim, insan olmanın ve toplumda var olmanın bir gereğidir. Yani insanoğlu, ilk insan olan Âdem a.s.dan bu yana gerek ahlaki gerekse iklim koşullarına karşı koyma amacıyla giyinme etkinliğini göstermiştir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de giyinme, insanoğlu için bir gereklilik arz etmektedir. Bu gereklilik moda denilen sosyolojik, psikolojik, kültürel, ekonomik ve benzeri etkenlerle her iki cinsi de etkisi altında tutmaktadır. Toplumun ve bireylerin inançları, görgü kuralları, eğitim seviyeleri, yasalar, iklim, yaş grupları, folklorik değerler ve ülkelerin içinde buldukları yönetim şekli, bu etkiyi biçimlendirmektedir.

Günümüzde hemen hemen her kesimden, her yörede ve eğitim seviyesinde kadın ve erkek kıyafetleri, kendi sınırları içerisinde benzerlik göstermektedir. Bu

benzerlik iletişim araçları ve televizyonun köylerimizde en ücra köşeye kadar girmesi ile daha çok belirginleşmeye başlamıştır. Bu nedenle köyde yaşayan kadınlarımız günümüzde moda olan kıyafetlere özenmekte, onları benimsemekte ve gündelik hayatlarında da kullanmaktadır. Böylece yöresel, otantik, sanat değeri çok yüksek olan kıyafetlere değer verilmemeye başlamıştır. Teknolojik gelişmenin hızla ilerlemesi de bu dengeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzluk daha çok teknolojik gelişmelere daha duyarlı olan genç ve orta yaşlı kadınları etkisi altına almakla birlikte, artık günümüzde hemen hemen herkesi az çok etkilemiş bulunmaktadır. Geleneksel kıyafetler daha çok el emeği gerektiren unsurlar olduğundan, elde dokuma imkanı olmayan kadınlarımızın bunları çok yüksek fiyatlarla almaya yanaşmadıkları bilinen bir gerçektir. Bunun yerine ihtiyaçlarını ucuz yoldan karşılayabilecekleri seri üretim dokumaları tercih etmektedirler. Böyle bir yaklaşım ise geleneksel kıyafetlerimizin kaybolmaya yüz tutmasına veya bozulmasına sebebiyet vermektedir.

Çorum ilinin ve çevre ilçeleri ile köylerinin yakın bir zamana kadar bölge olarak sönük bir konumda olması sebebiyle, cemiyet hayatında, örf ve adetlerde eskiye bağlılığın devam etmesine sebep olmuştur. Bu yerleşim yerlerinde atalardan kalan gelenek ve göreneklere bağlılık son zamanlara kadar sürmekte idi. Evlerdeki el tezgâhlarında dokunan pamuklu bezler, iç çamaşırı yapımında kullanılmakta, yün ve tiftikten kumaşlar da giysi yapımında değerlendirilmekteydi. Oysa günümüzde birkaç yerleşim yeri dışında bu tür faaliyetlere rastlamak mümkün değildir.

* Yrd. Doç. Dr., Ataturk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü, 25240-Erzurum, fikrisalman@gmail.com

Resim-1: Çorum Geleneksel Erkek ve Kadın Kıyafetleri.

Genel anlamda baktığımız zaman, yöresel kıyafetlerin daha çok yaşlı kesimin elinde olduğu, bu insanların eski kıyafetleri saklamaya özen gösterdiği anlaşılmaktadır. Çorum ve civarında çoğu zaman köylülerin kendilerine ait yöresel kıyafetlerinin olduğu görülmekte ve bu kıyafetleri kendileri dikerek, başkalarına diktirerek, satın alarak, hediye ya da atalarından devralarak temin etmektedirler.

Çorum ve civarında halkın kullandığı eski giysilerin %90'ı kendi imalatı ile sağlanmaktaydı. Endüstrileşmenin neticesinde evlerdeki ve işyerlerindeki tezgâhların kumaş imalatı hızla azalarak bitme noktasına gelmiştir. İmalatın bir kısmı az da olsa köylerde yakın zamanlara kadar devam etmekte olup bu tezgâhlarda dokunan kumaşların bir kısmı iç çamaşırı olarak değerlendirilmekte, yün ve tiftikten dokunanlar ise elbiselik kumaş olarak kullanılmaktadır. Gerek merkezde gerekse İskilip ilçesinde üretilen derilerin bir kısmı da mest, pabuç, terlik, kundura ve çocuk ayakkabısı yapımında kullanılmaktadır.¹

Çorum ve civarında karşılaştığımız geleneksel giysiler, Anadolu'daki giysi zenginliğinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Çorum'un iklim özelliği sebebiyle yünlü ve pamuklu kumaşların kullanımı daha sık görülmektedir.

Gündelik ve yabanlık olarak iki türlü kıyafetle karşılaştığımız Çorum geleneksel giysi türlerini ele alacağımız bu çalışmada, kadın ve erkek geleneksel giysilerinin çeşitlerini ve bu giysilerin özelliklerini inceleyeceğiz (Resim-1). İlk olarak erkek giysilerinin değerlendirmesiyle konumuza giriş yapabiliriz.

2-GELENEKSEL ÇORUM ERKEK KIYAFETLERİ:

Erkek kıyafetleri genellikle yün veya yün-pamuk karışımı düz ve desenli kumaşlardan yapılır. Maddi durumu iyi olan aileler çuha² ya da **luvi** adı verilen kumaşlardan dikilen kıyafetler giyerler. Kıyafetler toplum içerisindeki sosyal konuma göre fertler arasında farklılıklar gösterir.

2.1-Başa Giyilenler:

2.1.1-Fes: Kırmızı çuha kumaşından veya keçeden yapılır. Kalıplı ya da kalıpsız biçimlerde kullanılır. Bazıları astarlı olabilmektedir. Yaşa ve mevkie göre püsküllerinde değişimler görülmekle birlikte püskülsüz olan fesler de bulunmaktadır. Püsküller tepe ortasından aşağı doğru sarkıtılmaktadır. Bordoya çalan kırmızı renkteki feslerin püskül boyları genelde kısadır.³ Feslerin üzerine beş-on arşın (4-7 m.) uzunluğunda bezaz tülbenent veya çizgili kumaştan sank sarıdır (Resim-2A ve 2B).⁴

1 KOMİSYON; *Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı*, Ankara, 1973, s. 180.

2 Çuha kumaş, çözüğü ve atkısı tek kat yün ipliğinden yapılan, genellikle dimi ya da bezayağı örgüyle oldukça sık dokunmuş kalın bir kumaş türüdür. Çuha dokunduktan sonra terbiyelemek amacıyla; dinklene, fırçalama, makaslama işlemlerine tabi tutulur ve mengeneden geçirilerek perdahlınır. Çuhanın çözgüsü atkıya oranla daha sıkıdır. Çuha hakkında daha fazla bilgi için bkz. Filiz SALMAN, "Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz" *Sanat Dergisi*, S. 6, Erzurum, 2004, s. 26.

3 Z. Bilge ERDEN ve Arkadaşları; *Türk Halk Oyunları Giysileri*, Ankara, 1999, s. 129.

4 *Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı*, s. 181, Erkan SEVİNDİK; *Çorum Yöresi Giysileri*, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Erzurum, 1992, s. 11.

Resim-2A/B: Erkek Fesi ve Poşu.

B

2.1.2-Poşı/Puşu: İpeklî kumaşlardan dokunan puşu, fesin etrafına sarılarak ve düğüm atılarak kullanılır. Zenginler Hint abanisi⁵ adı verilen örtüyü kullanırlar. Kare şeklinde çeşitli renklerde olan puşu, renk renk çizgilerden meydana gelmektedir. Önce üçgen şeklinde katlandıktan sonra burularak uzun şerit haline getirilir. Bir ucu sarkıtılırken diğer ucu fes üzerine dolandırılarak geriye getirilir ve alta sokularak sabitlenir.⁶ Zengin olanlar feslerin üzerine Hint abanisi denilen sarıkları sararlardı.⁷ Fesin üzerine kırmızı, sarı, yeşil, mor yollu ipek kare şeklinde katlanarak bir ucu sağ kulağın arkasından sola doğru sarkıtılır. Diğer uç solda poşinin altına sıkıştırılır (Resim-2B).

2.2-Bedene Giyilenler: Erkek giysilerinde bedene giyilen kıyafetleri, üst bedene (gövde) ve alt bedene (bacaklar) olmak üzere iki ana kategoride inceleyebiliriz. Üst bedene giyilen kıyafetler arasında; içlik, gömlek, cepken, bel kuşağı, gayret kuşağı, Tosya kuşağı sayılırken, alt bedene giyilen giysi parçaları arasında içdonu, zıvga, şalvar gibi giysi elemanları sayılabilir.

2.2.1-Üst Bedene Giyilenler:

2.2.1.1-İçlik: Eskiden evlerde el tezgâhlarında ipek karışık ipliklerle dokunan ve kıvratma, harir ya da kenefi denilen kumaşlardan yapılan bir giysi ögesidir.⁸

Gömleğin altına giyilen içlik genellikle beyaz olsa da kimi zaman sarı veya gri renklerde de olabilmektedir. Yakasız ve uzun kollu olan bu içlikler düğmeli olur.⁹

2.2.1.2-Gömlek: Yakalı ve yakasız olarak yapılan gömlek, beyaz pamuklu kumaştan yapılmaktadır.¹⁰ İçliğin üzerine giyilerek kullanılır. Evlerde tezgâhlarda dokunan ipek karışımı kıvratma, harir veya kenefi adı verilen yerli dokumalardan yapılır. Bisiklet yakalı gömleğin önü göğse kadar açıktır ve kolları da uzundur (Resim-3A/B).¹¹

2.2.1.3-Delme (Yelek): İşliğin üzerine giyilir, kolsuz bir yapıda olup, boyu bele kadar uzundur (Resim-3). Mavi veya kırmızı renk çuhadan dikilir. Ön kısmı üst üste getirilerek, üzerine dikili bulunan simli klaptan¹² bağlarla bağlanarak, kruveze biçimde kapanır.¹³

2.2.1.4-Cepken/Ceket (Libade): Kolsuz yelek olarak yapılan cepkenin, omuz üzerinden arkaya sarkan parçaları vardır. Kadife kumaştan yapılan cepkenin üzerinde simlerle işlenmiş motifler bulunur. Koyu mavi veya bordo renklerde olabilmektedir.¹⁴ Kolsuz delme olarak da adlandırılan yelekler üzerine libade denilen ceketler giyilirdi.¹⁵

Mavi ve kırmızı çuhadan yapılan cepkenin içi kırmızı veya bordo renkli kadife ile astarlanır. 3 parmak genişliğinde dik yakalı olan cepkenin boyu, bele kadar

5 Abani, sarıya çalan beyaz zemini üzerine açık turuncu ipekle süslemelerin işlendiği bir kumaştır. Abanilerin, edna ve âlâ olmak üzere iki türü vardı. **Edna** pamuktan, **âlâ** ise ipekten belirli ölçülerde ya da top kumaş halinde dokunurdu. Belirli ölçüde olanlardan kuşak, sank, başörtüsü, bohça, yorgan yüzü vb gündelik eşyalar; top halinde dokunanlardan erkek gömleği, kadın giysisi ve harka yapılırdı. İstanbul, Bursa, Bağdat, Halep ve Hindistan'da dokunan kumaş, yapıldığı yere, desenine ve rengine göre adlandırıldı. En çok bilinen türleri **Akçabeyaz**, **Palamudi**, **Halep**, **Hint abanileri**ydiler. Kimi zaman düz dokunur daha sonra üstü işlenirdi. Kadın giyimi için kullanılan küçük ve geometrik desenli dokunanlar da üretilirdi. Osmanlı'da halk ve tüccarlar, ulema sınıfından ayrılmak için feslerin üzerine abani sarık sarmışlardır. Abani hakkında daha fazla bilgi için bkz. Fikri SALMAN, "Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz" **Sanat Dergisi**, S. 6, Erzurum, 2004, s. 16-17 ve Celal Esat ARSEVEN; Abani Mad. **Sanat Ansiklopedisi**. C. 1, Ankara, 1986, s. 11.

6 ERDEN; a.g.e., s. 130.

7 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı; s. 181.

8 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı; s. 181.

9 ERDEN; a.g.e., s. 130.

10 ERDEN; a.g.e., s. 130.

11 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giysi.asp E.T.21.07.2007

12 Simli klaptan, pamuk veya ipek ipliği üzerine gümüş veya altın sim ipliklerinin sarılmasıyla oluşturulmuş değerli bir iplik türüdür.

13 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giysi.asp E.T.21.07.2007

14 ERDEN; a.g.e., s. 130.

15 Cemil DEMİRSİPAHI; **Türk Halk Oyunları**, Ankara, 1975, s. 85-86, Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı; s. 181.

uzundur. Ön etek uçları yuvarlak kesimlidir. Omuz başlarına tutturulmuş (yaprak kol veya kartal kanat) olan kolların altları açık ve el üstlerine gelen uçları sivridir. Kol ve etek etrafına, yakaya, ön, arka ve yanlara birkaç sıra sarı simli kaytan dikilerek süslenir (Resim—4). Ön ve arka parça arasında koltuk hizasındaki yan parça ve diğer kısımlarda sarı simli klaptanla ve blonya iğnesi ¹⁶teknigi ile stilize çiçek ve yaprak motifleri işlenerek süslenir. ¹⁷

Resim—4: Cepken/Libade.

Resim-3A/B: Çorum Yöresi Erkek Kıyafeti Önden ve Arkadan Görünümü

2.2.1.5-Bel Kuşağı: İpek veya yünden yapılır. Zengin olanların kuşağı Gürtün şalı denilen ipeklî bir dokumadan yapılmaktadır. Orta halliler, üç parçalı, üç renkli, uzunluğu da 2—3 m arasında değişen ve Tosya kuşağı olarak adlandırılan yün kuşağı bele sıkıca sararak kullanırlar. ¹⁸

2.2.1.6-Gayret Kuşağı: Deriden yapılır ve deri bağlarla belden bir kere döndükten sonra tokalarla bağlanır. Bağların üzeri yuvarlak gümüşlerle süslenmiştir. Ceplerine tütün tabakası, para kesesi, bıçak, tarak, ayna vb. eşyalar konur. En alttaki cebin altı açıktır. Buraya kama, tabanca gibi silahlar takılmaktadır (Resim—5). Gayret kuşağının üzerine sarı simli kaytan ile çift sıra helezonik formlarla dikiş yapılarak süslenir. Yanlara kırmızı deri ile dikiş süsleri yapılır. Bir yanında uzun bağcıklar diğer yanında tokalar vardır. Gayret kuşağı göğüs ile kalça arasında yerleştirdikten sonra, yandaki iki uzun bağcık kuşağın üzerindeki süslerin altından ve üstünden geçirilerek tokalar vasıtasıyla bağlanır. ¹⁹

Resim—5: Gayret Kuşağı

¹⁶ Blonya iğnesi tekniğinin diğer adı kordon tutturma tekniğidir. Desen özelliğine ve uygulanacak yere göre kordonun, ince iplikle elde veya makinede tutturarak yapılan bir nakış çeşididir. Elde yapılan kordon tutturma işi eski Türk işlemlerinde çok görülmektedir. Bu işin en güzel örnekleri Bırdalı, Cepken, Şalvar vb. aksesuarlarda görülebilir. Günümüzde elde uygulandığı gibi makinede de uygulanmaktadır. Kordon tutturma işi desenin içeri tamamen döçürülecek şekilde kordonları yan yana tutturarak uygulandığı gibi kenar sularında tek sıra olarak da uygulanabilir. Mâmkün olduğu kadar birbirini takip eden desenler tercih edilmelidir. Elde kordon tutturma da desen kumaşın yüzüne çizilerek, makinede ise kumaşın tersinden çizilerek uygulanır. İşin esas yüzü işleminin altına kalan kısımdır. Kordon olarak kullanılacak iplik masuraya sarılarak makinenin altında, tutturma için kullanılan ince iplik ise üstünde olmalıdır. Kordon tutturma işi başı başına uygulandığı gibi apilke, astragan işi, beyaz iş, Antep işi vb. nakış çeşitleri ile birlikte de uygulanabilir. Uygulanırken iki kolaylık kullanışlılık, zamandan tasarruf ve sonucun başanlı oluşu bu işin yaygın ve geçerli hale gelmesini sağlanmaktadır. Bkz. <http://ismek.tb.b.gov.tr/portal/tr/ansicerikID=186&BansCode=10 E T. 13 11 2007>

¹⁷ http://www.corumkulturuizmi.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

¹⁸ ERDEN, a.g.e., s. 130. http://www.corumkulturuizmi.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

¹⁹ Cumhuriyetçi: 50. Yılında Çorum İl Yılığ, s. 181, ERDEN; a.g.e., s. 130.

Resim-6: Tosya Kuşağı.

2.2.1.7-Tosya Kuşağı: Zenginler ve memurlar eskiden genellikle şal kuşak kullanırlardı. Normal statüdeki halk ise bellerine, yaklaşık 5 m uzunluğunda kuşaklar sararlardı. Şalvarın beline ipek ve yünden yapılan Gürün şalını zenginler, yünden dokunmuş olan Tosya kuşağını orta halliler kullanırlardı. Ham ipekle ve keçi kılından dokunan Tosya kuşağı, kırmızı-yeşil ve sarı-siyah çizgili olarak iki renkten yapılır. Yaklaşık her biri 30 cm enindeki 2 parça birbirine eklenir. Boyu 2 metre olan şalın uçları saçaklıdır. Kuşak ikiye katlandıktan sonra önden başlamak üzere sola doğru dolanarak sıkıca sarılır. Kuşağın uçlarındaki saçaklar sol taraftan kalça üzerine düşürülür (Resim-6).²⁰

2.2.2-Alt Bedene Giyilenler:

2.2.2.1-İç Donu: Pamuklu dokumadan yapılmış olup, ayak bileğine kadar uzanan bir yapıya sahiptir. Ayak bileğinden ve belden uçkurla bütümlenerek kullanılan içdonu, zıvganın altına giyilerek kullanılır.²¹

2.2.2.2-Zıvga: Kaşe kumaştan yapılır. Arkadan ağ kısmı körüklü olup paçaları dardır. Bele bağlanması için bezek (kaytan) yerleri vardır. Renk olarak siyah ve lacivert renkler sıklıkla kullanılır.²² Kimi zaman mavi çuha ya da luvi denilen kumaştan yapılır. Beli uçkurla sıkılarak toplanan zıvganın paçası dar, arkası körüklüdür. Körüklü olan zıvgalar **arkası körüklü** şeklinde tabir edilirken, yıgmalı ve çok körüklü olanına **zıvga** ifadesi kullanılır. Yanlarda birer ilikli cep bulunur. Paça ağzına, yanlara ve cep ağzına 2 parmak eninde siyah renkli ipek kaytan geçirilerek süslenir. Göynek ve ışık şalvarın içine sokulduktan sonra uçkur bele sıkıca bağlanarak kullanılır.²³

Resim-7: Zıvga Pantolon

2.2.2.3-Şalvar: Genellikle pamuklu kumaşlardan dikilen şalvarlar belden uçkurla bütümlenerek kullanılan bir yapıya sahiptir. Boyları uzun olmakla birlikte dize kadar uzanan türleri de olabilmektedir. Zengin olanlar mavi çuhadan yapılmış şalvarları daha çok tercih ederler.²⁴

2.3-Ayağa Giyilenler:

2.3.1-Çorap: Yün ipliklerden el örgüsü ile örülen çoraplar, düz beyaz, lacivert veya siyah renklere olabilmektedir. Beyaz olanlar kendinden desenli olduğu gibi düz örgü şeklinde de olabilmektedir.²⁵

2.3.2-Ayakkabı: Zenginler livanlı denen kundurayı, bazıları da özel olarak hazırlanmış olan yemeniler giyerlerdi.²⁶ Genelde erkek ayakkabıları ucu sivri ve yüksek topuklu olup kapaksız deriden yapılmış düz ve siyah renklidirler.²⁷ Köylülerin eskiden çanak giydikleri de bilinen diğer bir unsurdur.²⁸

20 Eşref ERTEKİN; "Çorum Tarihinde Elbiseler" **Çorumlu Dergisi**, S. 47, Çorum, 1948, s. 1451, ERDEN; a.g.e., s. 130, http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

21 ERDEN; a.g.e., s. 130.

22 ERDEN; a.g.e., s. 130.

23 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

24 ERDEN; a.g.e., s. 130.

25 ERDEN; a.g.e., s. 131.

26 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181.

27 ERDEN; a.g.e., s. 131.

28 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181.

Resim-8: Köstek Zincirleri.

2.4-Takular ve Aksesuarlar: Takı ve aksesuar olarak erkekler gümüş köstekler, meşinden yapılmış silahlıklar kullanırlar. Dört adet zincirden oluşan köstek, ay yıldız motifli kopçası ile sol göğüs üzerine tutturulur. Uçlarında top şeklinde sallantılar olan diğer uç sağ tarafta kuşağın orta kısmına sokulur (Resim-8).

3-GELENEKSEL ÇORUM KADIN KIYAFETLERİ:

3.1.-Başa Giyilenler:

3.1.1-Canfes: Al, mor ve şarabi renklerde olup küçük ve dar bir fesdir. Fesin püskülleri genelde siyah olmakla birlikte değişik renkleri de olabilmektedir. Püsküller makyas gamze olarak adlandırılmaktadır. Sayısına göre 5, 6, 7, 8 ve daha çok gamzeli diye tanımlanmaktadır. Canfes üç parmak eninde ve makara şeklinde yapılır. Tepesi incilerle süslenir.²⁹ Tepenin ortasında büyük bir mahmudiye altını vardır. Kenar kısımlarına ise üst üste ve sık sık yirmilik altınlar dikilir. Bu altınlara tepelik altını da denir. Fesin etrafına çeki bağlanır. Çeki üçgen biçiminde katlanır. İnce kumaştan ve genellikle elbisenin renginden yapılır. Saçak şeklindeki siyah ipek püsküller fesin arkasından bele kadar uzanır. Püskülün fese tutturulan ucu sarı tel ile iki sıra halinde süslenir.³⁰

Feslerin kenarında, bir bez üzerine dikilmiş altınlar veya direk olarak fesin üzerine dikilmiş çeşitli altın ve paralar bulunur. Bu altınlar; lira, yarım lira, çeyrek lira, mahmudiye, yirmilik, onluk, beşlik türünde olup, bazen onların yerine gümüş paraların dikildiği de görülmektedir. Fesin her tarafının boy boy altınlarla donatılması zenginlik derecesini

göstermektedir (Resim-9A/B).³¹

Resim-9A/B: Çorum Yöresi Geleneksel Kadın Kıyafeti.

3.1.2-Çember: El dokuma tezgâhlarında elde dokunan çemberler, dokuma sırasında yapılan motiflerle süslenir. Daha sonra kenarları püskül ve metal pullarla tezyin edilerek süsleme elemanları artırılır. Desensiz olan düz kumaştan yapılmış çemberler de vardır. Bunların özelliği dokularında ipek karıştırılmış olmasındandır.³² Yazma olarak da adlandırılan çemberler genelde beyaz olmakla birlikte siyah renkli olarak da zaman zaman kullanılmaktadır. Canfes üzerine bağlanarak kullanılır.³³ Başa örtülürken fesin önü açık kalacak şekilde, saçları ise örtecek biçimde kullanılır. Düz örtülerek kullanıldığı gibi üçgen katlandıktan sonra yaşmak yapılarak ta kullanılabilir. Fesin üzerine örtülen örtüler elbiseye göre değişir. İpek kıvrak, oyali krep, çember denilen örtüler daha çok yaşlılar tarafından kullanılır.³⁴

3.1.3-Fes: Kadife, çuha veya pazendetü yapılmaktadır. Süslemek için altın paralar kullanılmıştır. Saçlara tutturmak için kullanılan arkadaki şeritlere tutamak denmektedir.³⁵ Bu şeritler, fesin kayıp düşmesini engeller. Kadın fesleri küçük ve dar enlidir (Resim-10).³⁶

29 Günay UMAV; **Yörelere Göre Türk Kadın Kıyafetleri**, Ankara, 1973, s. 7.

30 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

31 ERDEN; a.g.c., s. 128.

32 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jjNv2bhjRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

33 ERDEN; a.g.c. s.128

34 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giyisi.asp E.T.21.07.2007

35Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jjNv2bhjRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

36 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 182.

Resim-10: Çorum'un Bayat Köylerinde Kadınların Giydikleri Fesler ve Baş Takıları.

3.2-Bedene Giyilenler:

Bedene giyilen giysileri üst beden (gövde) ve alt beden (bacaklar) olarak iki alt bölümde değerlendirebiliriz. Üst beden giysi parçaları arasında, içlik, sıkırma, gömlek, bohça kuşağı, şal kuşak, dalabulus ve salta gibi giysi öğeleri bulunurken, alt bedende de iç donu (paça) ve şalvar gibi giysi öğelerinin kullanıldığı görülmektedir. Şimdi bu giysi elemanlarını özelliklerini tek tek ele alalım:

3.2.1-Üst Bedene Giyilenler:

3.2.1.1-İçlik: İç gömleği olarak kullanılan bu kıyafet parçası, genelde teri emmesi açısından pamuklu kumaşlardan yapılmaktadır.³⁷

3.2.1.2-Sıkırma: Bir çeşit delme yelek türüdür. Günümüzde kullanılan korselerin görevini görür. İçliğin altına gömleğin üzerine sıkırılarak giyilir ve kopçalanır.³⁸

3.2.1.3-Gömlek: İçe giyilen bir kıyafet unsurudur. Yöredeki bazı giyimlerde kullanılmaktadır. Daha çok otantik kıyafetlerde görülmektedir. Maballi aç göynektir. Göynek el dokuma tezgâhlarında dokunmakta olan kumaşlardan yapılmaktadır. Kıyafetteki desenli kısımlar dokuma teknikleri ile elde edilmektedir. Desenli kısımlardaki

renkler kimyasal boyalar ile yapılmakta olup³⁹ yakalı ve yakasız olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Süslemeleri bakımından ele alındığında ise **güzel oyali**, **kırpık oyali** ve **sıçandışi oyali** olmak üzere üç türüsü görülebilmektedir.⁴⁰ Modellerine göre ayrıldığına ise; aynalı, fırçalı, şemsiyeli, karpuz kollu, dört peşli, yakadan büzmeli gibi çeşitleri olduğu görülmektedir. Önünde, karn seviyesine kadar uzanan, uzunca bir yırtmacı vardır. Yırtmaç ve yaka kenarına 2 cm eninde beyaz ipekl kumaştan yapılmış bir şerit geçirilir. Ön kısım 4-5 adet düğme ile kapatılır (Resim-11).⁴¹

Resim-11: İç Gömleği.

3.2.1.4-Üçetek: Genellikle yöresel adı çubuklu kadife olan çizgili kadifeden yapılmıştır. Yaka, boyun ve kol ağzları sutaşlan ile süslenmiştir.⁴² Zıbın adıyla da bilinen⁴³ üçetek elbisenin **titikli**, **kavası yenli**, **keleş yenli** ve **verevli** diye bilinen türleri vardır.⁴⁴ Çoğu zaman kutnu kumaştan yapılmaktadır. Kemha, taş, bıçak, tefarik ve mecdiye olarak adlandırılan kumaşlardan yapılan türleri de zaman zaman görülmektedir (Resim-9).

Ayak üzerine kadar uzanan tam boy bir elbisedir. Arka tek parça ön iki parça olduğu için üçetek denir. Yakası V ve U şeklindedir. İki ucu göğüslerin altında birleşerek bir kemerle tutturulmaktadır. Kollar uzun, yarılar derin yırtmaçlıdır. Yaka, etek, kol kenarları sim şeritlerle ve sim işlemelerle tezyin edilir. Genelde kutnu kumaşlardan yapılır.⁴⁵ Üçeteğin önündeki serbest iki parça, bazen toplanarak kuşağın içerisine sokularak kullanılır.⁴⁶

3.2.1.5-Bohça Kuşağı: Üçeteğin üstünden sarılarak bele bağlanır. Pamuklu kumaş veya yünü dokumadan yapılır. Hasanbeyli kuşağı adıyla da bilinir. Bunun dışında kuşağın üzerine dalabulus ve şal kuşak da

37 ERDEN; a.g.e., s. 128, Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181.

38 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181, ERDEN; a.g.e., s. 128.

39 Neyran Kazanoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&clnk&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

40 ERDEN; s. 128.

41 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kulhu_giysi.asp E.T.21.07.2007

42 Neyran Kazanoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&clnk&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

43 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kulhu_giysi.asp E.T.25.10.2007

44 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181, ERDEN; a.g.e., s. 128.

45 ERTEKİN; a.g.e., s.1482, http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kulhu_giysi.asp E.T.21.07.2007

46 Nezih ARAZ; "Eski Türk Kadın Kıyafetleri" Sanat Dünyamız, S. 100, Ankara, 1980, s. 280.

giyilir.⁴⁷ Yaklaşık iki cm eninde muhtelif renkte çizgileri olup gayet ince ve zarif çiçeklerle süsliüdür. Buna şal kuşak denir. Diğer bir çeşidi dalabülüz (Trablus) ipekli olup inceli kalınlı mor, turuncu, yeşil, sarı, kırmızı, siyah beyaz çizgili kare şeklinde ucunda uzun saçakları bulunan dokumadır. Üçgen karlandıktan sonra uzun tarafı arkaya gelecek şekilde uçlardaki bağlarla bele bağlanır.⁴⁸

3.2.1.6-Dalabulus: İpekli kumaştan yapılan ve kuşak üzerine sarılan bu kuşak türü de mor, kırmızı, turuncu, yeşil, renklerde veya simli ince kalın çizgili olabilir. Kenarları uzun saçaklı olup iki ucunda püsküller bulunur.⁴⁹

3.2.1.7-Şal Kuşak: Trablus kuşağı büyüklüğündedir. Yünden dokunan kuşağın yaklaşık 2 cm eninde çizgileri bulunur. Kuşaklar genelde üçgen şeklinde katlandıktan sonra bele sarılarak kullanılırlar.⁵⁰ Kuşakların bir kısmı, Tosya dokumasından yapılmaktadır. Dar enli olan bu dokumalar birbirlerine birleştirilerek kuşak yapılmaktadır. Daha sonra püskül ve çarpana dokumalarla süslenmektedir (Resim-9).⁵¹

3.2.1.8-Delme: Bir yelek çeşidi olan delme kapaklı ve kapaksız olarak iki türlü yapılmaktadır. İçlik dediğimiz gömlek üzerine giyilir.⁵²

3.2.1.9-Salta: Üçeteğin üstüne giyilen bir yelek türüdür. **Kazeki, libade, erkane, fermane ve kadın cepkeni** gibi isimlerle de bilinir.⁵³ Saltanın daha uzun olanlarına ve üzerine işleme olanlarına **ceker** veya **çeker** ismi verilmektedir.⁵⁴ Genellikle mor, bordo renkli kadife veya çuhadan yapılırlar. Boyu belin altına gelecek şekilde önü açık olan saltanın yakası üç parmak genişliğinde dik yakalı ve uzun kolludur. Kol altında üçgen biçimli "kuş" olarak tabir edilen parça vardır. Yaka, arka, önler, omuz ve kol üzerleri simli klaptan ve blonya iğnesi tarzında stilize

çiçek motifleri ile işlenmiştir. Yine yakanın kenarı, kol ağzı ve etek uçlarını yan yana dört sıra halinde simli kaytanla süsleme yapılır.

3.2.1.10-Cepken: Yöresel adı gücek olan cepken, kadife kumaşlardan yapılmıştır. Gümüş sutaşları ile yaka ve boyun kısımları süslenmiştir. Bu giysiye mahalli olarak içlik ve gücek isimleri verilmektedir.⁵⁵

3.2.1.11-Taha: Üçetek-şalvar veya cepken-şalvardan oluşmuş bir üst giysisidir. Gelinlik olarak kullanılmaktadır. Kırmızı ve pembe olanları da vardır. Kendinden desenli (jakarlı dokuma olan) satenlerden dikilmektedir. Göğüs kısmında sutaşları ile nal şekli işlenmiştir. Bele, deri ya da metal kemer takılmakta, başta ise taç kullanılmaktadır.⁵⁶

3.2.1.12-Bindallı: Elbise görünümündedir. Kadife üzerine makinede veya elde nakışlar yapılmıştır. Bele, altın veya gümüş görünümlü metal kemer takılmaktadır. Kol ağzı, etek uçları ve ön bölümleri bol sarma işlemelidir.⁵⁷

3.2.1.13-Önlük: El dokuması olan önlük, dokuma tezgâhlarında hazırlanmaktadır. Daha sonra üzerine kumaşlarla aplike yapılmakta kanaviçe işlenmektedir. Yöresel adı öğnük olarak geçmektedir. Bele bağlanacak sap kısımları ipliklerden yapılmış olup püsküllerle süslenmiştir.⁵⁸

3.2.2-Alt Bedene Giyilenler:

3.2.2.1-İç Donu (Paça): Bir nevi külot olup şalvar altına giyilir. Bu kıyafet unsuruna paça, don, çakşır, çakşır, mandik ve tuman gibi mahalli adlar verilmektedir. Genellikle Bel ve paça kısımları lastikle veya uçkur denilen bez şeritlerle toplanmaktadır.⁵⁹

47 ERDEN; a.g.e., s. 129.

48 http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giysi.asp E.T.21.07.2007

49 ERDEN; a.g.e., s. 129.

50 ERDEN; a.g.e., s. 129.

51 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

52 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181.

53 ERDEN; a.g.e., s. 129.

54 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181.

55 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

56 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

57 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

58 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

59 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yılığ; s. 181, Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=cink&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

3.2.2.-Şalvar: Alt bedene, üçetek altına giyilen şalvar, genellikle kutnu kumaştan yapılmakta olup, her çeşit yünlü kumaştan ve donluk olarak tabir edilen ipeklî kumaşlardan da yapılabilmektedir. Çok geniş olan bel kısmı bir uçkur veya lastikle sıkılarak bele bağlanır. Paça kısmı baldırlardan bezek adı verilen kaytanlarla sıkılarak daraltılır. Bol kalan kısım üzerine döküldüğü için paçalar görülmezler. Selvi kutnu ve çitari kumaştan yapılanları daha makbul sayılır (Resim-9).⁶⁰

3.3-Ayağa Giyilenler:

3.3.1-Çorap: Yöresel adı çöpür çoraptır. Elde örülmüştür. Çorabın üstündeki renkli çizgiler ve kenarlarından sarkan püsküllerle süslenmiştir.⁶¹ Yünden, tüftikten veya Tire ipliği denilen pamuklu ipliklerden örülmüştür. Beyaz, siyah, kahverengi gibi doğal renklerdeki yünlerden örülenler en çok kullanılanlardır. Düz renk iplikten örülenlerin kendinden desenleri vardır, ancak renkli ipliklerle örülenlerde çeşitli desenler görülebilmektedir. Bu desenler arasında civankası, tavşan izi, süt yüzü, melezi hanım camdan sallandı, kâseli masalı, çevre örneği, kabak çiğdi, sarhoş yolu, kazayağı, dinari, yılan eğegüsü, baklava kesimi, kışla penceresi, fıstıklı, burmalı, saç örgüsü, yar yare küstü, incili göbek, ciğer deldi, örümcek ağı, çatık kaş, albayram, irendeli (pendeli), yaran cimciği, harım teri, kordonlu, karanfilli, lifli, güllü pencere, bütün tor, hademli ve güllü dallı gibi isimlere rastlamak mümkündür.⁶²

3.3.2-Ayakkabı ve Çizmeler: Yörede özel günlerde geleneksel kıyafetlerin altına deriden yapılmış günümüz ayakkabıları giyilmektedir. Tarlada çalışan kadın ise günlük kıyafetlerinde plastikten yapılmış ayakkabılar kullanılmaktadır.⁶³ Eski zamanlarda ise mes (mest) ve pabuç olmak üzere iki türlü ayakkabı kullanılmaktaydı. Bu pabuçların derileri yakın çevrede beslenen hayvanların derilerinden imal edilmekte olup, sarı, kırmızı ve siyah renkler en çok tercih edilenleriydi.⁶⁴ ERDEN; a.g.e., s. 129. Pabuçların **İÇİ ÇUHALI** ve **İŞLEMELİ (LALELİ)** olmak üzere iki türüsü bulunmaktaydı. Köylerde altı kabarıklı (yuvarlak başlı çivili) kunduralar giyilmekteydi. Bu kunduralara **katur** adı da verilmekteydi. Gençler genellikle çizmeyi tercih ederlerdi. **Kötane, ürüzgar, asdarsız, uluorta** ve **boğazi** körüklü gibi çizme türleri olduğu bilinmektedir.⁶⁵

Resim-12: Çorum Müzesi'nde Gümüş Kemer ve Tepelik.

3.4-Takılar ve Aksesuarlar:

İç Anadolu'da süs eşyası olarak altın ve gümüş kullanılmaktadır. Çorum ve civarında genellikle altın takılar ağırlıktadır. Bu altınlar kullanım biçimlerine göre isimler alırlar. Onlar da şu şekilde sıralanabilir: Saka, gerdaniye, gırtlak altını, göbek destesi, saç altını, zülfiye, pavzat ve kol altınlarıdır.

3.4.1-Saka: Bir bez bant üzerine dikilen altınlar çene altından geçirilerek fesin iki yanına tutturulur.

3.4.2-Gerdaniye: İpek kaytan veya kırmızı kurdeleyle altınlar belirli aralıklarda dizilir, boyuna gerdanlıklar şeklinde takılır. Küçük altınlar kenarlara, büyük altınlar ortaya dizilir. Kimi zaman Mahmudiye altınları da kullanılmaktadır.⁶⁶

3.4.3-Gırtlak Altını: Hilal şeklinde kesilmiş muşamba üzerine ipek bezle kaplanır ve Mahmudiye altınları ile süslenir.

3.4.4-Göbek Destesi (Alıç Altını): Altın zincir veya kırmızı kurdeleye, büyük altın orta olmak üzere, kenarlara küçük altınlar gelecek şekilde aralıklı dizilir. İç içe iki sıra yapılır. İçteki küçük yanmay şeklinde diğeri de ondan biraz hüyük yapıp ikisi birleştirilir. İki ucundaki kancalar birleştirilerek, şal kuşağının iki yanından tutturulur.

60 ERDEN; a.g.e., s. 128.

61 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&rl=clnk&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

62 SEVİNDİK; a.g.e., s. 14, ERDEN; a.g.e., s. 129, Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı; s. 182.

63 Neyran Kazazoğlu Taşman,

<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&rl=clnk&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007

64 ERDEN; a.g.e., s. 129

65 Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı; s. 181-182.

66 SEVİNDİK; a.g.e., s. 27.

3.4.5-Saç Altını: Zincir veya kaytanla saç örgüleri uçlarına tutturulan bu altınlar, yürüdükçe ahenkli sesler çıkartır.

3.4.6-Zülfıye: Küçük küçük borular şeklindedir. Gümüş zincir üzerine, aralarına boncuklar da dizi lerek hazırlanır. Saçın iki yanına ve tek tarafına takılarak kullanılır.

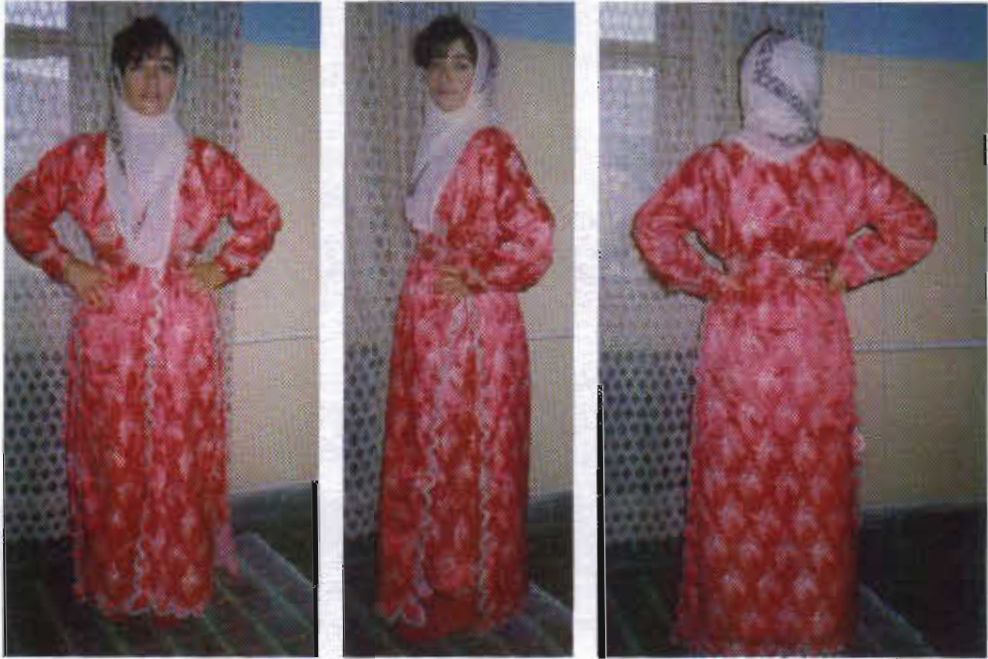
3.4.7-Pazvantı: Sekiz on santimetre uzunluğunda iki santimetre genişliğinde boru şeklinde gümüşten yapılmış bir süs elemanıdır. İçi boş olan pazvantın bir ucu kapalı bir ucu açıktır. Kapak açılarak içerisine muska konulur. Alt kısmında (altın takmak için) halkalar vardır. İki ucundaki zincirle boğaza takılarak kullanılır.

3.4.8-Kol Topları: Gümüşten yassı ve top şeklinde (leblebi kınğı biçiminde) dört ve beş sıradan yapılır. Geniş tabakaya tutturularak klips şeklinde takılır. Diğer adı ığıldır. Bunların dışında telkari, paftalı, savatlı, bilezikler de takı olarak kullanılır. Kol topunun diğer adı yörede ığıl olarak da geçer.

3.4.9-Gümüş Kemer: Altınla karışık işlenir. Ön ortasına gelen tokalar kadınlarımızın mederü durumunu gösterir. Bu kemerler bindallı ve fistanların üzerine takılır. Yılankavi, abaniye, taşlı, hasır, halka, apacıklı ve paftalı gibi çeşitleri vardır (Resim-12).

4-ÇORUM'DA KULLANILAN DİĞER KADIN GIYSİLERİ:

Çorum ve civarında kadın giysileri geleneksel anlamda yukarıda değindiğimiz bölümlerden oluşmaktadır. Bu giysilerden başka yabancı kıyafetler olarak adlandırılan ve kadınların, düğün, bayram, gezme gibi eylemlerde kullandıkları başka kıyafetler de vardır. Bu giysiler genellikle atlas, üsküfö, sevai ve kadife gibi ağır kumaşlardan yapılmaktadır. Uzun boylu olan bu elbiseler sıma işlemlerle işlenerek çeşitli süslemelere tabi tutulmuşlardır. Bu kıyafetler arasında üçetek, bindallı ve gelin kıyafeti gibi giysiler sayılabilir.

Resim-13: Üçetek Elbise.

Üçetek elbiselere vereceğimiz örneklerin birinde kendinden desenli (Jakarlı dokuma) ve koyu pembe renkli kumaştan yapılmış bir elbise bulunmaktadır (Resim-13). Arkası tek parça etekli, önleri iki parça etekli olan kıyafetin kenarları bele kadar yırtmaçlıdır. Yırtmaç kenarları ve yaka boyları dilimler şeklinde işlemlerle süslenmiştir. Uzun kollu manşetleri yaklaşık 5 cm eninde yapılmıştır. Kıyafetin içi açık pembe astarla kaplanmıştır. Alta ise yine aynı kumaştan yapılmış şalvar giyilmektedir. Şalvar belden ve paçalardan lastikle sıkılarak kullanılmaktadır. Ayakkabı olarak kırmızı yemeni, başörtüsü olarak da kenarları baskı desenli beyaz tülbent kullanılmıştır. Elbisenin kendi kumaşından yapılmış olan kemerle, üçetek elbise önden toplanarak birleştirilmektedir.

Üçetek elbisenin dışında yörede en çok kullanılan kıyafetler arasında bindallı giysiler görülmektedir. Yalnızca Orta Anadolu'da değil, Anadolu'nun birçok bölgesinde karşımıza çıkan bindallılar, genellikle kadife kumaştan dikilerek yapılırlar. Renk olarak, bordo, kırmızı, lacivert, siyah ve koyu yeşil en çok tercih edilen renkler arasındadır. Örnek olarak vereceğimiz bindallı giysilerden ilki, Çorum Belediyesi Kent Arşivi'nden temin ettiğimiz bir fotoğrafta bulunan, Çorbacıoğlu Ahmet Bey'in kız kardeşi Asuman Hanım'ın giydiği bindallı olacaktı (Resim-14). Bindallı kıyafetin üst kısmı bedene oturacak tarzda olup göğüs kısmında bele kadar uzanan yaka açıklığı bulunmaktadır. Yaklaşık yüz yıl öncelerine ait olduğunu tahmin ettiğimiz kıyafetin alt bölümü belden itibaren genişleyen etek biçiminde yapılmıştır. Bindallının eteği, göğüs kısmı ve manşetleri sırma işlemlerle süslenmiştir. Belde de gümüş kemer bulunmaktadır. Başta altınlarla süslenmiş bir tepelik vardır. Tepeliğin üzerine de beyaz bir tülbent örtülmüştür. Takı olarak da inci gerdanlık kullanılmıştır. Bu giysiyi, Anadolu'nun orijinal bindallı giysilerine verebileceğimiz bir örnek olması açısından önemli bir kıyafet olarak değerlendirebiliriz.

Resim-14. Çorum'dan Eski Bir Bindallı Giysi.

Bu kıyafetin dışında bindallı tarzında yapılmış olan ancak üçeteği de andıran bir başka kıyafette lacivert renkli kadife kumaşın kullanıldığını görürüz. Bu giysinin ön kısmı açık olup yan yırtmaçları yaklaşık 25-30 cm açıklığındadır (Resim-15). Kıyafetin etek uçları, ön kenarları ve zemini makine nakışı ile süslenmiştir. Bu süslemelerin dışında ön tarafta göğüs seviyesinden başlayıp etek uçlarına kadar inen iki sıra süsleme şeridi daha bulunur. Süslemeler,

Türk süsleme geleneğinden tamamen uzak olup, geleneğimizin bozulmaya başladığının gösteren örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Kıyafetin önden açık olan iki yanı belden gümüş veya metal bir kemerle birleştirilir. Başörtüsü olarak üzerinde baskı desenleri bulunan lacivert bir yazma kullanılmıştır. Bu tür kıyafetler, hacca giden hacı adaylarının genellikle Hicaz'dan hediye olarak getirdikleri kıyafetler olarak bilinmektedir. Dolayısıyla halkımızın kullandığı bu giysi türü geleneksel Anadolu giysilerini tam olarak yansıtmamaktadır.

Resim-15: Yakın Zamanda Yapılmış Olan Bindalı Giysi.

Resim-16: Semah Yapan Kadınların Geleneksel Kadın Kıyafetleri.

Bu giysilerin dışında dini amaçla giyilen kıyafetler de vardır. Bilhassa semah gösterisi yapan alevi vatandaşlarımızın giydikleri kıyafetler yöre açısından bunlara en güzel örneklerdir. Erkekler genellikle hâkim yaka beyaz gömlek ve siyah şalvar giyerlerken, kadınların çok daha renkli kıyafetleri tercih ettiklerini görürüz. Kadınlar beyaz gömlek, üçetek entari ve kırmızı şalvardan oluşan bir kıyafet kullanırlar. Üzerlerine kimi zaman sırma işlemeli kırmızı yelekler giymektedirler. Başlarına taktıkları fesin üzerine kırmızı bir saten eşarp örterler. Bu eşarın etrafına da yeşil renkli bir puşuyu dolandırarak sardıkları görülür. Fesin ön kısmında altın liralık yer alır.

5-DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Yöre halkının kıyafetlerinin tarihi geçmişi incelendiğinde ise maalesef eski tarihlere dayanan kıyafetlerin günümüze çok fazla gelmediği görülmektedir. Özellikle genç kuşağın modern kıyafetlere eğilim göstermesi, yaşlı kesimde bu otantik kıyafetleri saklamaması gerektiği kanısını uyandırmıştır. Yöreye özgü de olsa daha modern kıyafetlerin ilçede dikilmesi, ihtiyacı olduğu anda bulabilmesi ve daha parlak renklere sahip olması kişide ilgiyi o yöne çekmektedir.

Yörede ayakkabı, başörtüsü, iç çamaşırı, kemer, kuşak, takı gibi kıyafet unsurları herkes tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca bunlara değişik isimler verilmektedir. Geri kalan başlık, cepken, entari, önlük, şalvar gibi kıyafet unsurları ise günümüzde, ya kıyafetin özelliği veya imkânsızlıklardan dolayı kullanılmaya bile hemen hemen herkes tarafından bilinip adlandırılmaktadır.

Kıyafetlerin yapım malzemesine bakıldığında ise dikkat çeken unsur, başlıkların kullanıldığı kıyafetlerde. malzemenin kadifeden olması ve üzerinde altın paralar bulunmasıdır. Başörtüsünde çemberin kullanılması ve bunun da ipek-pamuk karışımı olması bir diğer dikkat çeken noktadır. Cepkenlerin kadifeden ya da satenden, çorapların genellikle yün olduğu, entarinin çubuklu kadifeden pazen veya basma kumaşlardan dikildiği, iç çamaşırlarında pamuklu kumaş kullanıldığı, kemerde ise kuşak adı verilen naylon veya pamuk karışımı bir dokumanın tercih edildiği tespit edilmiştir. Şalvarların pamuklu el dokumalardan ya da saten kumaştan yapıldığı, takı olarak altın, gümüş, plastik boncuklar ve bitkisel takıların ön planda olduğu belirlenmiştir.

Giyim kuşamda kullanılan malzemeler yöre halkının sosyo-ekonomik durumuna göre değişiklik göstermektedir. Kıyafetlerini dokuyabilecek ya da dokutabilecek imkânı olan kadınların daha çok yöreye özgü kıyafetler giydiği gözlenmiştir. Bunların dışında yöresel kıyafetlerde değişikliklerin olduğu ve geleneksel kıyafetlerin orijinallliğini kaybetmeye başladığı da tespit edilen bir diğer önemli noktadır. Bunun nedeni ise günümüz modasının iletişim araçları ve televizyon aracılığı ile köylerimizde en ücre köşelere kadar girnesi, bunun da köy kadınlarını moda özenir hale getirmesidir. Bu özentili geleneksel kıyafetlerin köy halkı tarafından dışlanmasına sebebiyet vermektedir. Yalnız çok yaşlı kadınlar tecrübelerine dayanarak kalabilmiş birkaç parça eşyalarını titizlikle saklamaya devam etmektedirler.

Günümüze kadar gelen kıyafetlerde ise bu kıyafetlerin çok detaylı olmasından dolayı bazı parçaların

kullanılmayıp kaldığı göze çarpmaktadır. Elde dokunan kumaşların temizlik işlerinin zor olması kadınların el tezgâhlarında dokunan kumaşlardan çok makine dokumalarını tercih etmelerine sebebiyet vermektedir. Yöresel kıyafetlerde kullanılan motifler; aslanagözü, çift baş, kahve çekirdeği ve nal şeklindeki işlemlerden oluşmaktadır. Toplum olarak el sanatına önem veriyor olmamızdan dolayı bu motifler yörede hemen hemen herkes tarafından bilinip değişik kıyafet parçalarında da olsa zaman zaman kullanılmaktadır. Bu motiflerden en çok kullanılanı kahve çekirdeğidir.

Hayat koşulları yaşlı ve genç kuşağın kıyafetlere bakış açıları ve iletişim araçlarının etkisi ile kıyafetlerde yaşa göre değişikliğin olduğu araştırmada elde edilen bulgulardandır. Buna göre gençler ve gelinlerin kıyafetlerinin daha alımlı olduğu, yaşlıların ise daha tekdüze kıyafetler kullandığı görülmektedir. Gençlerde daha süslü yaşlılarda ise kullanan kesim için daha sade başlıkların tercih edildiği belirlenmiştir. Genç kuşağa hitap eden Taha adı verilen kıyafet parlak renkli ve daha süslü olmasından dolayı bazı köylerde gelinlik olarak da kullanılmaktadır. Yaşlı kadınların otantik giysileri gelenek ve göreneklere bağlılıklarının bir göstergesidir. Genç kuşakta ise gelenek ve göreneklerin değiştiği görülmektedir. Bu da yöresel kıyafetlerin genç kuşak tarafından dışlanmasına neden olmuştur. Eski otantik kıyafetler pek kalmadığından, yöre halkı bu kıyafetleri ancak özel günlerde giymeyi tercih etmektedir.

Yöre halkının gelir durumlarının iyi olması halinde el dokuması kumaşlara, parlak renkler ve bol kumaş harcayan modellere altından yapılmış takılara rağbet gösterdikleri de bir diğer gerçektir. Yüksek ekonomik durumun verdiği özgürlük, kişileri daha gösterişli kıyafetlere yönlendirmektedir. Ama bu kıyafetler özel günler için düşünülmekte, günlük kıyafetler için daha rahat olanları tercih edilmektedir.

Sonuç olarak görülmüştür ki, geçmişten getirdiğimiz tüm kültürel değerlerimizde olduğu gibi yöresel kılık kıyafetlerimizde de bir değişim söz konusu olmakta ve bu değişim neticesinde yöresel kılık kıyafetlerimiz özgünlüklerini kaybetmekte oldukları anlaşılmaktadır.

Özellikle kitle iletişim araçları ve sosyo-ekonomik yapı kıyafetlerdeki değişimin temelini teşkil etmektedir. Ayrıca geleneksel kıyafetleri kullanan yaşlı kesimin hayatlarını kaybetmesi ve gençlerin de günümüz moda anlayışına olan ilgileri dolayısıyla yöresel kıyafetlerimize eski rağbet olmamakta ve gün geçtikçe bu otantik kıyafetler kaybolmaya yüz tutmaktadır.

Bunun önlenmesi için yapılması gereken söz konusu kıyafetlerin gelecek nesillere aktarılması için gerekli alt yapının oluşturulmasıdır. Bu alt yapının oluşturulmasında özellikle yörenin Halk Eğitim merkezine büyük görevler düşmektedir. Açılacak kurslar ile geleneksel kıyafetlerin dikim ve dokuma teknikleri genç nesillere öğretilmeli, böylece geçmişin mirası sayılan bu kıyafetlerin gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Bu kurslarda dikilen ve dokunan kıyafetlerin satılması ve maddi gelir elde edilmesi genç kesimin bu kurslara rağbet göstermesine sebebiyet verecektir.

Bilindiği gibi el sanatları bir milletin sanat, kültür, gelenek ve göreneklerinin birikiminin bir yansımasıdır. Anadolu ve dolayısıyla Çorum'un kültürel birikiminin yoğunluğu göz önünde tutulursa bunun el sanatlarına yansımaları için hiçbir neden yoktur. Bu noktada önemli olan kültürel mirasına sahip çıkacak bilinçli, girişken, yaratıcı insanların devreye girmesidir. Ancak bu sayede geleneksel mirasımız olan yöresel kıyafetlerimizin kaybolması önlenbilir ve gelecek nesillere aktarılması sağlanabilir. Kültürel değerlerimizin hızla yozlaşmaya devam ettiği 21. yy.da, her konuda olduğu gibi bizi biz yapan değerlerimizden biri olan geleneksel giyim kuşam kültürümüzün devam ettirilmesi gerekmektedir. Anadolu halkının zenginliği olan bu değerler ilelebet yaşatılmalıdır.

KAYNAKLAR:

- ARAZ, Nezihe; "Eski Türk Kadın Kıyafetleri" **Sanat Dünyamız**, S. 100, Ankara, 1980.
- DEMİRSİPAHİ, Cemil; **Türk Halk Oyunları**, Ankara, 1975.
- ERDEN, Z. Bilge ve Arkadaşları; **Türk Halk Oyunları Giysileri**, Ankara, 1999.
- ERTEKİN, Eşref; "Çorum Tarihinde Elbiseler" **Çorumlu Dergisi**, S. 47, Çorum, 1948.
- KOMİSYON; **Cumhuriyetin 50. Yılında Çorum İl Yıllığı**, Ankara, 1973.
- SALMAN, Fikri; "Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz" **Sanat Dergisi**, S. 6, Erzurum, 2004, s. 13-42.
- SEVİNDİK, Erkan; **Çorum Yöresi Giysileri**, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü (Yayınlanmamış Lisans Tezi) Erzurum, 1992.
- TAŞMAN, Neyran Kazazoğlu,
<http://209.85.129.104/search?q=cache:jyNv2bhJRAJ:www.iskilip.bel.tr/www/tezler/neyran.doc+Neyran+Kazazo%C4%9Flu+Ta%C5%9Fman&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr> E.T.23.10.2007
- UMAY, Günay; **Yörelere Göre Türk Kadın Kıyafetleri**, Ankara, 1973.
<http://ismek.ibb.gov.tr/portal/bransicerik.asp?icerikID=186&BransCode=10> E.T. 13.11.2007
- http://www.corumkulturturizm.gov.tr/kultur_giysi.asp
Erişim Tarihi: 21.07.2007.